Göran Rosenberg: Tal på Nationaldagen 2009

Talare
Göran Rosenberg
Journalist

Datum
6 juni 2009

Plats
Torekällberget, Södertälje

Omständigheter
Tal på Nationaldagen, Torekällberget, Södertälje. På Torekällberget anordnar Södertälje kommun nationaldagsfirande i traditionell stil.

En anledning till att jag står här idag, antar jag, är att jag är född och uppvuxen i den här stan.

Och att jag aldrig slutat att återvända till den här stan, vilket väl för många har blivit ganska tydligt med åren. För en del kanske en smula obegripligt.

Jag har själv försökt förstå varför, men sånt där går nog inte helt att förstå. För det sitter inte bara i förståndet.

Jag flyttade härifrån 1961 när jag var tretton år gammal.

Jag har alltså levt större delen av mitt liv någon annanstans. I andra städer. Tidvis också i andra länder.

Jag kan förstå dom människor som tycker det är konstigt att jag fortsätter att hålla på SSK och att jag aldrig kunnat engagera mig i något fotbollslag i Stockholm där jag i princip bott sedan 1964, inte AIK eller Hammarby eller Djurgården, men att mitt hjärta för några år sen började bulta för Assyriska.

Ja, det är Assyriska som gäller, med all respekt för Syrianska FC.

Första Södertäljelaget till mitt hjärta stannar där.

Ja, så där håller det på, nästan alla mina böcker börjar i Södertälje, oavsett vad dom sen handlar om.

Eller närmare bestämt i Södertälje Södra, dvs en plats som inte ens längre heter

Södertälje Södra utan Södertälje Hamn, och som väl aldrig blev som det var tänkt att bli. Av planerna på en helt ny framtidsstad, en citybildning som det hette i lokaltidningen, med parker och boulevarder och höghus, blev inte så mycket kvar. Det blev inte så mycket över huvudtaget, där det en gång låg ett havsbad ligger nu en containerterminal, och för de flesta människor ser den här platsen inte särskilt mycket ut för världen.

Men för mig kommer den alltid att vara platsen där jag upptäckte världen. Platsen där jag såg varje sak för första gången – och där dom för första gången fick ett namn. Gråsparven, rönnbärsträdet, gatstenen, ekorren, fyrklövern, hockeyklubban, skrubbsåret, järnvägsbron, kanalen, isflaket, tvättstugan, sopnedkastet, falukorven, mjölkflaskan, blodpuddingen – och havsbadet förstås.

Ja också Gud fick sitt namn på den här platsen. Det var på trottoaren utanför vår port på Hertig Carls väg 42 A, och min granne och lekkamrat Anders sa till mig att om jag sa så där en gång till så skulle jag inte få komma på Guds kalas.

Vi var väl fyra år ungefär och det var just där, på den platsen, och just så, som Gud fick sitt namn i min värld.

Och länge föreställde jag mig Gud som ett stort och fint kalas, med saft och kakor och godispåsar, som jag riskerade att inte få komma med på om jag sa jävlar eller fan eller helvete.

Vilket jag också lärde mig att säga just här.

Språket som världen fick sina första namn på det blev mitt språk. Det svenska språket. Det viktigaste språket för min del, även om jag idag kan andra språk. Jag växte upp med ljudet av andra språk omkring mig, men det var med det svenska språkets ord som jag satte namn på min värld.

Och det var just den här platsen, Södertälje Södra, som i tolv år var min värld.

Kanske en sån här plats inte betyder lika mycket för alla människor, det där barndomslandskapet som etsar sig fast i minnet, oföränderligt, evigt, och jag tror nog att det till en del har att göra med hur man minns den här tiden i sitt liv, om man minns den med glädje eller om man kanske minns den med fasa.

Mina blivande föräldrar kom till den här stan från Auschwitz, ja både bokstavligen och bildligen, okej via Alingsås om jag ska vara noga. Dom var till åldern ännu unga, ja ungdomar i stort sett, 22 år och 20 år, men dom hade överlevt helvetet på jorden och på outgrundliga och mirakulösa vägar hade dom kommit hit för att försöka börja sina liv på nytt.

Av deras barndomsvärld fanns ingenting kvar.

Inte människorna, inte platserna, och heller inte minnena.

I varje fall inte minnen som dom kunde återvända till, hämta styrka ur, leva vidare för, föra vidare till sina barn. Allt det var borta. Den plats där dom hade mött världen för första gången, och satt sina första namn på saker och ting, och på det sättet gjort just den världen till sin, den platsen fanns inte längre.

I varje fall inte för dem.

Med mig talade de aldrig om den. Allt som fanns kvar var en mardröm som det gällde att försöka fördriva, och en ny plats som de måste försöka göra till sin.

Helt fullt skulle dom aldrig lyckas, allt som går förlorat går inte att ersätta, det barndomslandskap som jag fick chansen att göra till mitt, kunde dom aldrig göra till sitt. Ändå blev Södertälje också deras hem, och deras värld, och några av deras första vänner här förblev vänner för livet.

Så jag kan förstå alla dom människor som i sitt liv har haft eller har en sån plats att återvända till. Om inte fysiskt så i tankarna och i drömmarna.

Och jag tror dom förstår mig.

Därför att det också för dom handlar om platser som har betytt mycket för hur dom har blivit som människor.

Också långt senare i livet.

Vi formas av mycket naturligtvis, vi människor, och under lång tid, men till mycket stor del formas vi av minnen och erfarenheter från just den där tiden i

våra liv när vi upptäcker världen för första gången och så sakta försöker hitta vår plats i den.

Inte minst formas vi av dom människor vi möter och lär känna och som får betydelse för oss och som på något sätt blir en del av den värld som vi kan utveckla ett slags samhörighet med.

Jag har funderat en hel del på senare tid, inte minst sedan jag visste att jag skulle tala här idag, över vad det är som får oss att känna samhörighet med andra människor. Ja, med andra människor än dom som står oss nära. Med människor vi inte personligen känner, aldrig personligen har träffat, aldrig personligen kommer att träffa. Alltså samhörigheten med människorna i det samhälle vi lever i, dvs Sverige.

Inte samhörighet i bemärkelse att tycka lika som andra människor eller att vara lika eller se lika ut, utan det slags samhörighet med andra människor som innebär att man kan dela ett samhälle med varandra, känna sig delaktig i samhällets angelägenheter, respektera dess lagar och regler, vara beredd att göra en insats för samhället, att offra något för det, att känna förtroende för att det jag gör för samhället, det gör alla andra också.

Det slags samhörighet som bygger på känslan och erfarenheten av att med dom här människorna har jag så pass mycket gemensamt att vi också kan vara oeniga, vara olika, ha olika värderingar om saker och ting, ha olika intressen, ha olika uppfattningar om hur vi ska möta samhällets utmaningar och problem, ja i sista hand om hur det samhälle vi delar ska se ut – och det utan att behöva vara rädda för varandra, utan att vilja vända ryggen åt varandra, utan att vilja bygga en mur mellan varandra, utan att vilja leva i ett samhälle där dom andra inte finns.

Dvs den samhörighet som krävs för att vi ska känna förtroende och respekt för dom uttalade och outtalade överenskommelser som idag ligger till grund för det svenska samhället, för demokratin, för rättvisan, för allas likhet inför lagen, för allas lika möjligheter att bli delaktiga i samhället och göra det till sitt.

Det slags samhörighet som i sista hand måste bygga på att samhället är öppet för dom som vill komma in i det – och att dom som vill komma in i det är öppna för det samhälle som dom vill komma in i – för dess historia, dess språk, dess traditioner, dess lagar och sedvänjor, dess berättelser och högtider. Inte

nödvändigtvis för att göra allt detta till sitt, utan för att så småningom kunna göra samhället till sitt. Och med tiden känna igen sig i det, och känna sig någotsånär hemma i det, och kanske rentav känna en viss glädje över att få vara en del av det, och därmed känna en viss samhörighet med människorna som de delar det med.

Vad är det då som krävs för att en sån samhörighet ska kunna uppstå och bevaras? Och därmed, som jag ser det, också demokratin, som ju hur man än ser på den saken fortfarande har nationen som sin viktigaste bas.

Vad förnuftet och förståndet säger är uppenbart. Ju fler människor vi klarar av att känna samhörighet med desto bättre vi kan organisera vårt gemensamma beroende av varandra, desto bättre kan vi dela på ansvaret, desto större frihet för var och en av oss att förverkliga våra egna drömmar och ambitioner, desto öppnare samhälle med större möjligheter för var och en.

Så enkelt är det.

Men kanske inte så enkelt ändå, eftersom jag inte tror att förnuftet och förståndet alltid räcker till. En nödvändig förutsättning möjligen, men inte tillräcklig.

För jag tror vi behöver känslan också, den känsla som kommer av gemensamma erfarenheter av och med andra människor, och därmed gemensamma minnen, och därmed gemensamma berättelser. Allt det där som krävs för att vi inte ska bli främmande för varandra, och börja misstro varandra, och bli rädda för varandra och börja bygga murar mot varandra.

Det är den här biten som gör det så svårt. Svårare idag förmodligen än när jag växte upp här, och stan var liten och samhällsdrömmarna var stora och det fanns jobb och framtid åt alla, och det var ganska lätt också för dom som just hade kommit hit från en helt annan värld att lära känna stan och människorna som levde här och bli delaktiga i det samhälle som då fanns här.

Helt enkelt var det inte då heller, men enklare än idag tror jag.

Idag är Södertälje en snabbt växande, och betydligt större stad, dit många nya människor kommit på mycket kort tid, ofta från helt andra världar, med helt

andra erfarenheter och minnen och språk, inte alltid så lätta att jämka samman med dom minnen och erfarenheter som format det samhälle de kommit till.

I synnerhet inte som det av många skäl har blivit svårare att mötas över dom nya gränserna, att lära känna varandra, att upptäcka varandra, att upptäcka sitt beroende av varandra.

Jag har sett tillräckligt mycket i den här stan den senaste tiden för att ana vad det här riskerar att föra med sig i form av rädsla och misstro och främlingskap och av samhällen som vänder varandra ryggen, och därför har jag också börjat fundera över vad vi måste göra för att motverka det.

Jag tror att det första vi måste göra är att göra det möjligt för framförallt unga människor att överskrida dom många nya gränser och klyftor som drar igenom vårt samhälle, och därmed göra det möjligt för människor med olika bakgrund, ja ibland från helt olika världar, att möta varandra, nötas mot varandra, få gemensamma erfarenheter av och med varandra, få gemensamma minnen och gemensamma berättelser och därmed utveckla det slags samhörighet med varandra som jag tror varje samhälle kräver.

Jag tror inte det kan bli som förr, jag vill inte att det ska bli som förr, jag anser att dom som drömmer att det ska bli som förr är inne på en farlig väg.

Det som kan skapa nationell samhörighet idag är inte detsamma som kunde göra det igår, eller som det sades här på Torekällberget på det som då hette sommarfesten den 6 juni 1945, en månad efter det krig som just hade krävt miljoner offer på den etniska nationalismens altare: ”Vi knytas med blodets band till det förgångna och därmed också till vår hembygd, som minner om våra förfäder i en tusenårig stam som bott här…”

Det var inte sant ens då.

Och det är definitivt inte sant idag.

Det hindrar inte att det finns ett behov av att knyta oss samman, sådana vi är, här och nu, med alla våra skilda bakgrunder och världar och värderingar och drömmar och minnen – helt enkelt därför att om vi inte gör det så tror jag vi får svårt att upprätthålla ett samhälle tillsammans, i varje fall om vill att det ska vara

en demokrati.

Så jag vill se den här dagen, nationaldagen, inte som ett firande av den nation som en gång fanns utan av den nation som idag är möjlig – men som är möjlig bara om vi förstår att det är en annan nation än igår, byggd på en annan samhörighet, baserad på delvis andra erfarenheter och andra minnen och andra berättelser.

Inte istället för dom gamla berättelser som en gång formade Sverige, historien är alltid en viktig del av nuet, historieförnekelse är ingen god tradition, och vet vi inte varifrån vi kommer vet vi inte heller vart vi är på väg.

Men som en berättelse i ständig förändring, i ett ständigt pågående offentligt samtal om vilka vi är och vad som binder oss samman.

Och det är det jag till sist vill kunna fira, att vi kan samlas här på torget idag, alla vi som lever i Sverige, samlas över alla dom gränser som alltmer tenderar att skilja oss åt, och upptäcka hur mycket det är som vi faktiskt har gemensamt och hur mycket vi har som är värt att gemensamt försvara och bevara, och hur mycket vi gemensamt har att förlora om vi misslyckas.

Ni vet ju redan att Södertälje för mig är en alldeles speciell plats på jorden.

Men jag vågar nog säga att Södertälje idag är en speciell plats för hela Nationen.

Det är här som utmaningarna kanske är som störst.

Men kanske också, så vill jag hoppas, viljan och förmågan att ta sig an dom.

Att inte ge efter för dom krafter som vill sönderdela samhället.

Att om och om igen försöka bygga dom broar som krävs för att vi i år, och nästa år, och nästa år igen, ska kunna samlas här igen och kunna säga till oss själva att det vi tillsammans har gemensamt fortfarande är större än det som skiljer oss åt.

Källa

Hämtat från rosenberg.se (2025-09-30)

Taggar
Författare

URI
https://www.svenskatal.se/tale/goran-rosenberg-tal-pa-nationaldagen-2009